

Bibliopolium

Adorjáni Zoltán: *Alexandriai Philón: De vita contemplativa*

Simeon könyvek. A Simeon Kutatóintézet (Pápa) könyvsorozata.

Hatodik kötet. Kiadja a Pápai Református Teológiai Akadémia és a L'Harmattan Könyvkiadó és Terjesztő Kft. Budapest 2008.

ISSN 1785–4733, ISBN 978–963–9779–10–5, 164 old.

Alexandriai Philón aktualitása, avagy Az ókori szövegek kindertojás-öröme

S
I
M
E
O
N

K
Ö
N
Y
V
E
K

Adorjáni Zoltán

ALEXANDRIAI PHILÓN:
DE VITA
CONTEMPLATIVA

műanyag kapszulában mi zörög vagy kotyog. Mert, ha zörög, akkor valami összerakható semmiség rejlik benne. Ha enyhe élességgel kattog, akkor nyurga katona lapul haptákban, ez pedig nem lenne igazán nyerő. De ha tompán kotyog, akkor vagy a reklámcédula tompít csalókan, vagy pedig tényleg az van benne, ami kell, valamelyik kedvenc rajfilm-szereplő műanyag figurínája. Aztán rögtön a pénztár utáni bontogatás láza: szakad a színes alufólia, törik a csokoládéburkolat, nyílik a meglepetéskapszula, kitekeredik a reklámmal spékelt használati utasítás és végre kiderül, hogy volt-e értelme az egész műtétnek, vagy sem. Tehát körülbelül így, az elvárások türelmetlen kíváncsiságával, csakhogy ráérőssé lelassult alapossággal szeretem böngészni az ókori szövegeket. A lényeges különbség az, hogy a tolmácsolás, szövegelemzés valóban kemény dióját előtte már feltörte az olvasó számára (és helyette) a fordító.

A felfedezés nyomán várható örömmel és az újdonság erejével ható antikvitások iránti ínyenc érdeklődéssel szoktam olvasni az ókori szövegek teljesen új, vagy – elsőként – egyetlen magyar fordítását. Valahogy úgy, ahogyan négyéves fiamtól tanulgom a kindertojás bontogatásának élvezetét. Előbb megkotyogtatja, külön erre szakosodott muzikalitással próbálja lefűlelni, hogy a csokoládé-tojásban eldugott

Ezzel a körülményes bevezetéssel szeretném köszönteni Adorjáni Zoltán vállalkozásának sikerét: Alexandriai Philón néhány szövegének első magyar nyelvű fordítását és magyarázatát, amely nemcsak doktori disszertációjában, hanem külön kötetben is megfogalmazást nyert.

Tézise, *A terapeuták kontemplatív kegyessége*¹ bevezetéséből kiderül az, ami ilyen mérvű szaktanulmány esetében több mint

¹ Adorjáni Zoltán: *A terapeuták kontemplatív kegyessége*. Az Erdélyi Református Egyházkerület kiadványa. Kolozsvár 2007. ISBN 978–973–7971–35–7, 276 old.

kötelező, viszont amihez nem annyira egyszerű hozzájutni, mint amennyire alapfel-tételként természetesnek látszik: a konkrét kutatói célirány(ultság). A szerző-fordító közel húsz évig keresgélt, míg rábukkant – és készült – (mono)témájára. Ahogy lenni szokott, az érdeklődés előbb szélesebb sávban pásztázza a lehetőségeket, majd többévi makacs melléfogás után, szinte észrevétlenül bukkan fel az, ami észrevétlenül régóta kénygynél volt, de nem tüsténkedett, hanem türelmesen kivárta sorát, hogy lassanként parancsoló erejű kutatási tárggyá konkretizálódjék. Bevállása szerint, Adorjáni Zoltán is így jutott el a kilencvenes évektől, amikor az Újszövetség háttértörténete iránt érdeklődve, a Jézus-korabeli kegyességi mozgalmakon belül előbb a zelóta-mozgalom foglalkoztatta, az esszénusokon át a terapeutákhoz, akikről az elején csak „mellesleg” jegyzeteltetett. A „kis kitérő” fokozatosan úttörővé szélesedett, mert érdemesnek látszott foglalkozni azzal az ókori szerzővel, aki műveivel ezt az irányzatot (is) propagálta: Alexandriai Philónnal, akitől (és akiről) – eddig – nem sokat lehetett olvasni magyarul.

Adorjáni Zoltán nemcsak fordítóként teljesített. Értelmezőként és a *Református Szemle* főszerkesztőjeként azt az érdemet is kivívta magának, hogy aktuálissá tette kutatásának tárgyát-személyét. Magánjellegű érdeklődését sikerült – több mint szakmai

körökben – közérdek(lődés)űvé emelnie. Tette ezt úgy, hogy éveken át részleteket közölt disszertációjából, Philón szövegeinek fordításából és magyarázatából.² Szerkesztői elvének egyébként egyik legdicse- retesebb vonása, hogy (szinte) számon- ként bőséges teret ad a teológiai periodikában a keresztyén vonatkozású ókori szövegek kommentáló jegyzetekkel kísért tolmácsolásainak.

A Philón-művek fordításának és interpretálásának harmadik jelentős terméke a L'Harmattan kiadó „Simeon könyvek” sorozatában, hatodik kötetként megjelent *De vita contemplativa* tolmácsolása. A könyv, szokásos módon, hármassal felosztású: magát a szöveg fordítását egy átfogó bevezető tanulmány előzi meg és egy részletes magyarázó jegyzetanyag, illetve kommentár követi. Kiderül, hogy – jellemző módon – a Philón-biográfia bizonytalanságai között az egyetlen történelmileg hitelesen biztos adat éppen azon esemény, amely a szóban forgó írás létrejöttének körülményével kapcsolatos, és amelyet nemcsak Josephus Flavius jegyzett le krónikájában (*Antiquitates* XVIII. 8,259), hanem amelyről jóval később Hieronymus is említést tett (*De viris illustribus* XI.). Ez a dátum: Kr. u. 40, amikor Philón követséget vállalt a hírhed- ten kegyetlen Caligula császárnál Rómában, hogy közbenjárjon népéért ama – két évvel azelőtt kiadott – rendelettel

² A terapeuták kontemplatív kegyessége című doktori értekezés rövid bemutatása. In: *Református Szemle*, XCVIII. évf. 2005. márc.–ápr. 2. szám, 246–252. Vö. A terapeuták kontemplatív kegyessége – doktori értekezés – Rövid ismertetés. In: *Az Út*, XXXI. évf. 2005. április–június, 2. sz., 103–107. Alexandriai Philón: Quod omnis probus liber sit – aki igaz, az szabad is 75–91 fordítása. In: *Református Szemle*, XCVIII. évf. 2005. szept.–okt. 5. szám, 449–506. Philo, Pro Judaeis defensio. Euszebiosz: Praeparatio evangelica VIII. 11, 1–8 fordítása. In: *Református Szemle*, XCVIII. évf. 2005. nov.–dec. 6. szám, 597–607. Alexandriai Philón: De officio mundi 89–107 fordítása. In: *Református Szemle*, XCIX. évf. 2006. márc.–ápr. 2. szám., 139–150. A terapeuták himnuszéneklése Philón De vita contemplativa című munkája alapján. In: *Református Szemle*, C. évf. 2007. márc.–ápr. 2. szám, 408–417. Ld. még A terapeuták írástanulmányozása és elmékedése Alexandriai Philón: De vita contemplativa műve alapján. In: *Isteni megszólítás... emberi válasz. Jubileumi tanulmánykötet Eszényeiné dr. Széles Mária professzor asszony tiszteletére*. Partium Kiadó, Nagyvárad 2007, 84–96. ISBN 978–973–86397–7–828. Atitudinea terapeutilor față de bunăstare. In: *Cercetări Biblice*. Anuarul Uniunii Bibliștilor din România. Anul 3/1 (2009), 45–60 (ISSN 1843 – 9899). Női tagság és szüzesség a terapeuták közösségében. In: *Studia Doctorum Theologiae Protestantis*, 2010/1, 57–74. ISSN 2069–0091.

szemben, miszerint az alexandriai zsinagógákban is imádat tárgyául kell felállítani a császár képmását. Philón a lehetetlenre vállalkozott, amikor egy öt könyvből álló művet fogalmazott meg (melynek negyedikét képezhette a *De vita contemplativa*) azzal a céllal, hogy azt teljes terjedelmében felolvasva a császár előtt, elérje az önimádó zsarnok megértő támogatását. Tény az, hogy erre a részletes ismertetésre nem kerülhetett sor, mert a császár gúnyos megjegyzések kíséretében utasította ki a követséget. Viszont az is tény, hogy a népszerűsítő és apologetikus céllal írott szöveg értékes dokumentumként maradt fenn a mai olvasók számára, akik így módon részletesen értesülhetnek a holt-tengeri esszénusok egyiptomi ágazatáról, a terapeutákról.

A két mozgalom közötti szellemi-lelki rokonság csak fokozza az érdeklődést Philón műve iránt, hiszen a qumráni közösség írásainak felfedezése, de főleg széles körben történt ismertetése óta, szakmai

körökön kívül is igényt tarthat a dilettáns kíváncsiságnál több figyelemre minden, ami a pusztába vonuló ókori közösség tanításaival és életmódjával kapcsolatos.

A terapeuták életvitele, a gyógyító oltalmat kereső istentisztelek életmódja egy olyan alternatíva, amely nemcsak az első században tűnhetett vonzónak. Bizonyíték rá, hogy a 3–4. sz.-ban is alkalmas menedéket találtak az egyiptomi pusztában a magányt és csendet kereső sivatagi atyák. Manapság, szinte két évezred után olvasva a philóni szöveget, lehetetlen kikerülni azt az esetleges aktualizálási kényszert, amely talán arra a következtetésre is juttathat, hogy nemcsak az egyiptomi véres belvillongások maradtak volna el, hanem a keresztyénység sem szorulna annyi(ra) ökumenizációra, ha Philón mai legációja több sikerrel járna, mint annakidején „Csizmácska” Rómájában.

Tunyogi Lehel

Geréb Zsolt: *A kolosséiakhoz és a Filemonhoz írt levél magyarázata*

Kiadja az Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár 2010.

ISBN 978-973-7971-46-3, 274 old.

Öröme ad okot, hogy az erdélyi református igehirdetők ismét új magyar nyelvű kommentárt vehettek kezükbe. Az Erdélyi Református Egyházkerület kiadásában megjelent kommentárt a szerző a budapesti Károli Gáspár Református Egyetem Teológiai Fakultásának ajánlja, ahol munkássága elismeréseként tiszteletbeli doktori címmel tüntették ki. Öröm és megtiszteltetés számomra, hogy a professzor tanítványaként, gazdag és sokrétű teológiai tudása ismerőjeként és munkássága megbecsülőjeként mutathatom be új könyvét.

A Kolosséiakhoz és a Filemonhoz írt levelek az újtestamentumi Kánonnak öt

fejezetét, összesen 121 versét tartalmazzák. Geréb Zsoltnak e két könyvről írt magyarázata előbb az irodalomtörténeti kérdésekkel foglalkozik, és ezt követi majd a tulajdonképpeni kommentár.

A szerző a tőle megszokott, előző könyveire is jellemző teológiai tisztánlátással tárgyalja az újtestamentumi levélirodalom e két darabját. Műve hasznos mindazok számára, akiket a két levél keletkezéstörténete és teológiája érdekel, mind pedig azok számára, akik az igehirdetés szolgálatához szeretnének használható segédanyaghoz jutni.

A teológusnak az is a feladata, hogy Isten Igéjének tudományáról szóló tudá-